

ETNİK ŞİDDET OLGUSU ÜZERİNE SOSYO-PSİKOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME

A Socio-Psychological Evaluation on Ethnic Violence Phenomenon

Aydın USTA*

Özet

Dünyanın birçok yerinde etnik şiddet olgusu her geçen gün yoğunlaşırken, yol açtığı sosyo-ekonomik ve kültürel sorunlar da önemli düzeyde artmaktadır. Toplumsal gelişmelerin önüne geçemediği bu olgunun, birey ve grup psikolojisi açısından da irdelenmesi gerekmektedir. Bu makalede etnik farklılığa dayalı şiddet eğiliminin sosyo-psikolojik süreçleri irdelenmiştir. Bu süreçler birey düzeyinde duygusal ve düşünsel beyin yapıları üzerinde gerçekleşmekte daha sonra bağlı bulunduğu grup kimliğini etkilemektedir. Etnik şiddet eğiliminin nedenleri arasında genellikle örseleyici geçmiş yaşantıların yer aldığı söylenebilir. Bu alandaki örseleyici yaşantılara çekilen acılar, aşağılanmalar, yaşam güçlükleri örnek verilebilir. Netice olarak yaşam sürecindeki uğranılmış tüm mağduriyetler, telafi edilmediği takdirde grupsal tepkiye dönüşmekte ve öfke olarak otorite simgesi devlete yönelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etnik Şiddet, Duygusal Beyin, Düşünsel Beyin, Şiddet Eğilimi, Sosyo-Psikolojik Süreç.

Abstract

While the ethnic violence phenomenon is being increased in most of the world more and more, the socio-economic and cultural problems come into being also increase in an important level. This phenomenon which cannot be averted by the social developments should be considered in terms of both individual and group psychology. In this article, the socio-psychological processes leaning against the ethnic difference have been explicated. These processes influence the emotional and mental

* İnönü Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü, autsa@inonu.edu.tr
PBD, 11 (2) 2009, ss. 87-106

structures individually and then as a group committed. Traumatic prior years generally can be said among the ethnic violence disposition reasons. Sufferings from life, insults and life difficulties can be given as an example for the traumatic experience in this extent. In conclusion, if all damnifications experienced in whole life time are not compensated, they are turned into group reaction and anger to the state as the symbol of authority.

Key Words: Ethnic Violence, Emotional Cerebral, Intellectual Cerebral, Tendency of Violence, Socio-Psychological Process.

Giriş

Toplumsal olgular açıklanırken, çok yönlü bir yaklaşım yöntemi izlenmelidir. Toplumsal bir olgu olan şiddet, tek bir nedenle açıklanamaz. Ekonomik, psikolojik ve toplumsal boyutlar şiddet olgusunda birlikte söz konusu olurlar. Bu nedenle şiddetin tek bir nedene indirgenerek açıklanması bilimsel gerçeklerle bağdaşmamaktadır (Kocadaş, 2004).

Etnik şiddet olgusu, bir grup insan faaliyeti olarak günümüzün önemli sorunları arasında yer almaktadır. Değişik dönemlerde farklı etkileri ile ortaya çıkan bu olgu, tarihsel sürecin günümüze taşıdığı, sosyo-ekonomik değişimin sonuçlarından biri olarak nitelendirilebilir. Bilgi Çağında, sorunun özellikle gelişmekte olan ülkelerde daha etkili olduğu söylenmektedir. Yaşanan bu tür olayların, etnik farklılıkların bulunduğu gerekçesine dayandırılması, şiddet taraftarlarının kendilerini bu biçimde algılamaları doğal olarak zihinlerde *etnik şiddet* olgusunu çağrıştırmaktadır.

Robert Coles, insanlık tarihinde şiddetin, siyasal şiddet, etnik şiddet ve sınıf şiddeti biçimlerinde görüldüğünü söylemektedir. İnsanlığın başlangıcından bu yana şiddet, bu türlerden biriyle bir şekilde hemen hemen her toplumda yer almıştır. Toplumsal gelişmeyle birlikte şiddet, değişime uğrayarak günümüze kadar ulaşmıştır. Şiddet, doğaya, insana bilerek isteyerek zarar veren yıkıcı, yok edici saldırgan davranışları içermektedir. Goswami'ye göre şiddet, fiziksel saldırganlıkla eş anlamlıdır. Şiddet yaralama, zarar verme ya da bireyi veya toplumu etkilemeye yönelik bir harekettir (Kocadaş, 2004).

Şiddetin yaşandığı ülkelerdeki çocuklar, bazı erişkinler tarafından ortaya konulan şiddet eylemleri sonrası, ruhsal olarak örselenmekte, bu eylemler karşısında, gerek kendi, gerekse ebeveynlerinin

yetersizliklerinden dolayı yoğun bir korku, güçsüzlük ve ne yapacağını bilememe duyguları yaşayabilmektedirler. Böylesi bir baskı ve şiddet sürecinde yaşamak durumunda kalan çocuklarda, kendini savunma, kendini aktarma, haksızlıklar karşısında direnebilme biçimindeki benlik işlevleri gelişmemektedir (Gökler, 2001).

Toplumsal bir varlık olan insanın bilinç dışı alanlarına yerleşmiş olumsuz duyguların etkisi ile bilinçli olarak şiddet eylemlerine yönelmesinde çocukluk döneminde edindiği bilgi, duygu ve tutumların birer etken olduğu söylenebilir. Bu bağlamda bireyin toplumsallaşma sürecinde aile ve okul etkenlerinin yetersizliğinden ve sosyo-ekonomik koşulların olumsuzluklarından dolayı bireyin sağlıklı olumsuz duygularla yüklenmesi ve şiddet eylemlerine yönelmesi söz konusudur.

1. Etnik Şiddet Olgusunun Tanımlanması

Tür olarak sıfat olan *etnik* sözcüğü (klasik Yunancada *ethnikos*) isim olan *etni* sözcüğünden (klasik Yunancada *ethnos*) türetilmiştir (Robert, 1978:704). *Etni* sözcüğü (Fr: *ethnie*), kişilerin karakter, uygarlık gibi belirli sayıdaki benzerliklerini özellikle dil ve kültür ortaklığını ifade eden bir terimdir. *Etnik* (Fr: *ethnique*) sıfatı ise, bir halkla ilişkilidir ve bir nüfusu nitelendirmektedir. Tahsin Saraç'ın Büyük Fransızca-Türkçe Sözlüğü'nde *ethnie*, budun, kavim olarak; *ethnique*, budunsal, kavimsel olarak Türkçeye çevrilmiştir (Saraç, 1994:552). *Etniklik* sözcüğü ise (Ethnicity), seçili bir grubun üyelerini ötekilerden ayırt eden kültürel değer ve normlar olarak tanımlanabilir (Giddens, 2008:1058). Şiddet kavramı ise kısaca, tedhiş, yıldırma ve korkutma eylemlerini içermektedir.

Etnik bilincin gelişimini anlamak için en doğru ve en güvenilir kaynak çocuk psikolojisidir. Çocukta “*ben*” ve “*diğerleri*” ya da “*öteki*” kavramlarının nasıl geliştiğinin bilinmesi bu konuda bize yol göstericidir. Tarihsel olaylar ve gücenmeler etnik kimliğin şekillenmesinde ve bu etnik kümeler arasındaki ilişkilerin dinamiğinde önemli bir yer tutmaktadır. Yakın grupların ilkel psikolojisinde “*biz*” ve “*onlar*” diye bir ayrım dürtüsünün tarih öncesi dönemde bile var olduğu bilinmektedir. Etnik bilinç ve bireyin kendi kimliği hakkındaki bilinci, bu süreçlerde ve kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel değerlerle yoğrularak oluşur. Artık etnik kimlik bireysel kimliğin temel yapı taşı olmuştur. Birbirleriyle kaynaşan bu özellikler ayrılmaz bir bütün oluştururlar (Çevik, 2008:53).

Etnik şiddet, sosyolojik açıdan toplumsal şiddet kavramının bir unsurunu teşkil etmektedir. Toplumsal şiddet olgusunun içinde intihar, adam öldürme, suikastlar, adam kaçırma, fidye isteme, rehine alıkoyma, yakma-yıkma, tahrip, sözlü ve yazılı protestolar, karşılıklı çatışmalar, ayaklanmalar, ırk-mezhep kavgaları türünde eylemler bulunmaktadır (Türkdoğan, 1996:341).

Genel olarak, benimsedikleri dil, din ve sahip oldukları kültür itibarıyla diğer gruplardan farklı olan gruplar etnik olarak nitelenir. Dil ve dini inanç, etnikliğin dışı yansıyan en önemli göstergeleridir. Ancak etnik kimliği belirlemede dil ve din unsurları birlikte önem taşıyabilecekleri gibi, ayrı ayrı da önem taşıyabilirler. Ancak genellikle ayırıcı farklılık dil farklılığı olarak görülmektedir (Önder, 1999:1). Ancak farklı dil konuşan toplulukları ayrı birer etnik kimlik sayıp ona göre değerlendirmek yanıltıcı olabilir. Örneğin Afrika Kıtası'nda binlerce dil konuşulmaktadır. Farklı dillere sahip bu toplulukların her birini ayrı birer etnik grup olarak görmek akla pek uygun gelmemektedir.

Etnik kimliği asıl belirleyen etmen "kültür"dür. Ancak bu gerçek her kesimce bir türlü anlaşılammakta, etnik kimliğe ırkçı bir bakışla yaklaşılmakta soy, sop, biyolojik, genetik temele dayalı ırkçı bir tanım temel alınmaktadır (Önder, 1999:7). Etnik kimlik, "bireyin veya bir grubun içinde yaşadığı toplumdaki genel kültür unsurlarından farklı olarak, özgün bir alt sistemin yapısal özelliklerini taşımasıyla ortaya çıkan bir kimlik türüdür" denilebilir.

Etnik patoloji de, bir grubun diğer gruplara veya toplumlara karşı büyük bir güvensizlik, kuruntu, düşmanlık ve yabancılaşma hissi taşıması olarak tanımlanabilir. Bu olgu, bir grubun diğerlerinden ayrılan yönlerinin ön plana çıkarılması ve sürekli olarak farklılıkların işlenmesi biçiminde de anlaşılabilir (Öztürk,1998:3-17).

Dolayısıyla bir toplumda varolan bir etnik grubun kendini diğer gruplardan soyutlaması veya diğer gruplara yönelik toplumsal şiddet hareketlerine yönelmesi söz konusu olabilmektedir. Psikolojik açıdan etnik grubun oluşumundaki en önemli etkenlerden biri farklılık bilincidir. Bu bilinç, ırk, din veya kültür gibi değişik düzlemlerde var olduktan sonra, diğer kümelerle arasında bir farklılık oluşturmaktadır.

Gruplara yerleşen psikolojik hoşnutsuzluk olarak da nitelendirebileceğimiz etnik patolojinin göstergeleri kızgınlık, üzüntü ve keder biçiminde sayılabilir; bunlar, diğer etnik gruplar üzerinde egemenlik kurma veya onlardan ayrı yaşama düşüncelerini gündeme

getirmektedir. Böylesine psikolojik yüklenmeler, basit ve çözümlenebilir sorunları büyütme ve etnik çatışmalara dönüştürmektedir.

Şiddet ve etnisite/etniklik olgusu arasındaki ilişki şöyle açıklanabilir: Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi esas alındığında fizyolojik ve güvenlik gereksinimlerinden sonra bireyin sosyal ve kendine saygı gereksinimleri yaşamda önem arz etmekte ve bu gereksinimler karşılanmadığı takdirde bireyde kızgınlık ve öfke duygu durumları ortaya çıkabilmektedir. Bu tür duygular ise bireyin şiddet içeren davranışlarını tetikleyebilmektedir. Buradaki sosyal gereksinimler bir gruba ait olma bilincini, grup dışındakiler tarafından kabul görmeyi; kendine saygı gereksinimi ise statü kazanma, dikkat çekme gibi dışsal faktörleri içermektedir. Bireyin bu tür gereksinimleri karşılanmadığı takdirde kendisini farklı hissetmesine dolayısıyla etnik patolojiye yol açabilmektedir.

Günümüz dünyasında yaşanan politik çatışmalara bakıldığında daha çok dil ve din etnikliğinin bir ölçütü olarak görülmekte ve şiddet olgusunun tetikleyici bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda dil ve din farklılığına dayalı farklı kişilik ve kimlik bilinci Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi arasında yer alan sosyal ve kendine saygı gereksinimleri arasında sayılabilir ve bu gereksinimlerin karşılanmaması ise bireyin olumsuz duygular yüklenmesine yol açabilir.

2. Bireyin Psiko-Sosyal Özellikleri

Etnik şiddet olgusu toplumsal boyuta sahip bir olgudur; ancak ruhsal nedenlere dayanmaktadır. Bu nedenle bu olgu bu başlık altında süreçleriyle birlikte açıklanmaya çalışılmaktadır.

Şiddet olgusunun birey üzerindeki etkilerini görebilmek için, bireyin tanımlanması gerekmektedir. Bu bölümde bireyin ruhsal ve sosyal yapıları arasındaki ilişkiyi tanımlayan bazı bilgiler verilmektedir. Bireyin kişiliği bir bütündür ve bu bütünlüğü göz ardı etmeden bireyin gücünü, devimsel, düşünsel ve duygusal olarak üç kümede incelemek olanaklıdır. Bu ayırım, bir bakıma insan gücünün çözümlenmesidir. Bu güçlerin bir bütün olduğu, aralarındaki ayırımın yapay olduğu unutulmamalıdır. Bu güçler kendilerini aynı adlar altında etkinlik olarak göstermektedirler (Başaran, 1991:73).

İnsanın kişiliğinin ve kimliğinin temeli bebeklik döneminde atıldıktan sonra yaklaşık olarak beş yaşına kadar gelişmesini tamamlamaktadır. Bir başka deyişle kişiliğimizin ve kimliğimizin temel iskeleti 5-7 yaşına

kadar kurulmuş olmaktadır. Yedi yaşından itibaren çocuk ailesi dışında okul ortamına girerek kimliğine bu yeni ortamın özelliklerini katmaya ve toplumsal süreçleri daha yakından görmeye ve yaşamaya başlar. Bu yaştan sonra, ergenlik döneminde her şey yeniden gözden geçirilmekte, toplumsal normlar, grup normları, politizasyon sürecine giriş ve sonunda daha kalıcı, değişmez bir kimlik yapısı oluşmaktadır. Ergenlik çağı insanın psikolojik gelişiminde ait olma psikolojisinin belirgin olarak yaşandığı bir dönemdir. Bu nedenle, bu dönemde gençlerin sahipsiz, boş bırakılmaması gerekmektedir. Bunun yanı sıra gençlerin sahip olduğu fazla enerjinin müzik, spor gibi aktivitelere dönüştürülmesi için çaba harcanması önemlidir (Çevik, 2008:50).

Birey düşünsel ve duygusal olmak üzere iki beyne sahiptir. Ruhsal süreçlerini bu her iki beyin yapısı ile birlikte gerçekleştirmektedir. Düşünsel beyin, düşünen, mantık yürüten, bilinçli alanlardan oluşmaktadır ve bilişsel zekâyı içermektedir. Duygusal beyin kalp ile doğrudan bağlantılı, bazen mantıksız olabilen içtepisel olan ve duygusal zekâyı içeren beyindir.

Bu iki beyin yaşam için gereklidir ve ideal koşullarda ahenkli bir biçimde işlev görürler. Duyumsama, algılama, öğrenme, hatırlama ve bilme süreçleriyle yaşamı idame ettirmek için söz konusu bu iki beyin sürekli etkileşim halinde olup zihinsel yaşamı belirler. Mantık/duygu ikilemi gibi görünen iki beyin ahenkli, eşgüdüm halinde çalışır ve çoğu zaman ikisi arasında denge bulunmaktadır. Yarı bağımsızlığa sahip bulunan mantık/duygu sistemi arasında tam ahenk sağlandığında duygular düşünceyi; düşünceler duyguyu etkiler. Duygulara dayalı tutkular öne çıktığında denge bozulur; bu durumda duygusal beyin egemenlik kazanır (Öner, 1998:191-196).

Duygusal beyin algıladığı her türlü bilgiyi belleğine kaydedip işleyecek ve bunları yaşam biçimine dönüştürecek biçimde tasarlanmıştır. Düşünsel beynin dikkat toplama yöntemi ile hipnotize edilme durumunda yönetim, programlanmış duygusal beynin eline geçmektedir. Düşünsel beyin alanlarındaki iradeyi devre dışı bırakan, sadece duygularla hareket edilmesini sağlayan, duygusal beyne yüklenen olumsuz programlardır. Yüklenen bu şiddete yönelimli programlar bir manyetik alan oluşturmakta ve başka zararlı programları da yanına çekerek yaşam tarzını biçimlendirmektedir. Şiddet yanlıları eylemlerinde bu tür program süreçlerini birlikte yaşamaktadırlar.

Akıllıca verilen iradi kararlarda, düşünme süreçlerinde ve bireyin eylemlerinde duygular önemlidir. Duygular her zaman için düşünceleri bozma gücüne sahiptir. Limbik sistemden gelen kaygı, öfke gibi duygu durum bozuklukları sinirsel gerilim yaratarak düşünme süreçlerini etkileyebilir. Bu nedenle duygusal dengesi bozulan birey doğru düzgün düşünemez. Şiddet eylemlerine yönelen bireyler bakımından bu süreçlerin çözümlenmesi ve yorumlanması önem taşımaktadır. Düşünsel yetenekleri normalin üzerinde olmasına karşın, aklına geldiği gibi davranan, ortalığı karıştıran bireyler yüksek risk grubunu oluşturur. Duygusal beyin, düşünsel beyin ve insan vicdanı (üst benlik) tarafından denetlenmektedir. Şiddete eğilimli bireylerde üst benliğin yeterince geliştiği söylenemez.

Şiddetten söz edilince ve birey üzerindeki etkisini irdelemek söz konusu olunca, ailedeki durumu göz ardı etmek yanılgılara yol açabilir. Şiddetin bireysel dünyalardaki kaynağını ailede görmek olasıdır. Araştırmalar ortaya koymaktadır ki, şiddete yönelenler, kendi çocukluklarında terörize edilmiş, şiddete maruz kalmış kişilerdir. Bunun yanında çeşitli gerilimlerden, ekonomik sıkıntılardan dolayı benliğin zayıflaması ve dolayısıyla ruhsal gücün azalması da şiddete yönelme nedenleri arasında sayılabilir (Erten, 1996:143-163).

Çocukluk yaşantısındaki olumsuzluklar duygusal beyinde izler bırakmaktadır. Bu bağlamda çocukluktaki, gençlikteki olumsuz her yaşantının ileriki yıllarda saldırgan nitelikteki eylemlere kaynaklık edeceği söylenebilir.

Şiddete maruz kalan bireyin tepkisi ya içe kapanma ya da saldırganlık biçiminde ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle şiddet, şiddetin kaynağı olabilmektedir. Bireyin içinde bulunduğu ortam, maruz kaldığı davranış biçimleri, gelecekte sergileyeceği tutum ve davranışlarının belirleyicisi olabilmektedir (Kocadaş, 2004).

Kısacası, gerçekleştirilemeyen umutlar, doyurulamayan istekler, bireyin değerli olduğunu hissettirmeyen ortamlar duygusal beyni örselemektedir. Örselenen duygusal beyin bu nedenle gereken yaşam enerjisinden yoksun kalmakta, birey gerekli yeti ve becerilerini ortaya koyamamaktadır. Ortaya konulamayan beceriler nedeniyle tüketilemeyen enerjiler adeta bir zehir gibi bireyin davranışlarını yanlış yönlendirebilir.

2.1. Şiddet Eğiliminin Ruhsal Anlamda Çözümlemesi

Bir önceki başlıkta bireyin ruhsal yapısı hakkında bilgi verilmişti. Bu alt başlıkta ruhsal anlamda şiddetin bireyi etkileme düzeyi irdelenmektedir.

Psikiyatristler şiddete yönelik davranışa yol açan etkenleri araştırmak istediklerinde çoğu zaman bireyin kişilik yapısını incelemeye yönelirler. Winnicott'a göre bireyi şiddet içerikli davranışa götüren önemli etkenlerin başında, ailedeki mevcut ilgisizlik, sevgi ve şefkat ortamında yetişmeme ve ayrıca nesilden nesile aktarılan şiddet yansımaları yer almaktadır. Kişilik bozukluğu gösteren insanlar, ruhsal yaşantılarındaki çatışma ve çelişme nedeniyle yaşadıkları aile ve çevre ile sağlıklı ilişki kuramazlar; saldırgan davranışlarını bastıramazlar. Bu nedenle yerli yersiz kızıp öfkelenirler. Doğaya, insanlara, nesnelere yönelik saldırganlık gösterir, şiddet içerikli davranışlarda bulunurlar (Kocadaş, 2004).

Şiddet insanın ve insan ilişkilerinin doğasında vardır. Ancak bazı insanlar kişilik özellikleri nedeniyle şiddete sıradan insanlardan daha yatkındır. Psikopati, sadizim gibi uç kişilik örneklerinde şiddete ve şiddet eylemlerine daha fazla yatkınlık görülür. Ne var ki olayın ekonomik, siyasal nedenlerini ortaya koymak insanı aklamaya yetmez. İnsan gelişmemiş bir varlık olarak da tanımlanabilir. Biyolojik-evrimsel yapısı gereği avcılık, savaşçılık ve öldürme içgüdüsünü gen yapılarında taşımaktadır. Şiddet öncüleri sadece insandaki bu doğal eğilimi harekete geçirirler ve çıkarları için kullanırlar (Arslanoğlu, 2003:174).

Dr. Jenkins'e göre "*şiddete yönelik eğilim*" bir tiyatrodur. Şiddetin gücü, politik gerçeğin biçimlenmesinde neden olduğu fiziksel rahatsızlıklardan değil, halk üzerinde yarattığı ruhsal etkilerden gelmektedir. Şiddet kurbanlarını değil, izleyen halkı amaçlar. Şiddet hareketlerinin dramatik, hızlı ve şok yaratıcı biçimde yapılmasının amacı, istemlerine dikkatleri çekmek ve kendilerini bir güç olarak saydırmaktır. Bir tedirginlik atmosferi, şiddetin düzeyi ve şiddet yanlılarının kapasiteleri konusunda büyütülmüş bir anlayış üretebilir (Brown, 2004:37).

Şiddet eğilimli örgütlerin ağına düşmüş olanlardan bazıları, bilinçdışı nedenlerle örgüt adına bazı sorumlulukları üstlenirler. Bazıları maddi kişisel çıkarları için, bazıları da ileride yönetim kadrolarına atanacakları hayali ile örgütte kalmaktadırlar. Bazıları korku ve zayıflık nedenleri ile işbirliği tuzağına düşebilirler. Fakat şiddet hareketlerini destekleyen gerçek fanatiklerin faaliyetleri bu isteklendirme kaynaklarının hiçbirisi ile açıklanamaz. Bu

tamamen ideolojik sabit fikirlilik ve fanatizmle izah edilebilir (Brown, 2004:38).

Şiddet örgütü üyelerinin çoğunluğu idealist eğilimlidir ve kendi inançlarının onurlu ve haklı olduğunu düşünürler. Onlar genellikle karmaşık olan toplumsal ve siyasal sorunlara çabuk ve basit çözümler üretirler. Bu tür kişiler genellikle düşünsel olarak yorumlama, yargılama, çıkarım süreçlerinden yoksundurlar. Yalnız organik yaşamda değil, davranışların ortaya konulmasında da bilinçdışı önemli bir etkiye sahiptir. Zihnin bilinçli kısmı, bilinçdışı kısmından daha az etkilidir. Ancak en dikkatli bir ruh çözümleyicisi, en derin bir gözlemci bile kendisini yöneten bilinçdışı etkilerin farkına varmayabilir (Le Bon, 2005:26).

Kohut, şiddetli öfkenin, yaşantının bir sonucu olarak, tahrikle ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Burada, bireyin başından gelip geçmiş olaylar ve bu olayların kişiye yaşattığı hayal kırıklığı söz konusudur. Kohut'a göre insanın zarar vericiliği, psikolojik bir olgu olarak ikincildir. Bu nedenle saldırganlık, psikolojik bir olgu olarak doğuştan gelmez, sonradan kazanılır. Saldırganlık, kin dolu zarar vericilik, başlangıçtan itibaren, kişinin kendine olan güveninin bir unsurudur. Kohut da Rochlin gibi, zarar verici öfkenin, daima, duygusal beyin örselenmesiyle güdülendiğine inanır. O biyolojik bir dürtünün ortaya çıkması değildir (Erten ve Ardalı, 1996:151).

Psikiyatristlere göre şiddet, derin bir mahrumiyet yaşantısına, mutlak gerekli olan şeye sahip olunmadığı duygusuna tepki olarak doğan bir davranıştır. Psikiyatristler engellenme dolayısıyla doyumsuzluğun şiddet ve saldırganlık yarattığını kabul etmektedirler (Kocadaş, 2004).

Etnik şiddetin en önemli motivasyonlarından birisi olan mağdurluk ve kurban edilmişlik psikolojisidir. Halen hayatta olan kişilerin atalarının yaşadığı bir mağduriyet kuşaktan kuşağa bilinçli ve bilinçdışı olarak aktarılır ve kendileri mağdur olmuş gibi bir psikoloji başattır. Şiddet yanlıları kendi ruhsal yapılarında yaşadıkları bölünmüşlük, mağdurluk ve ezikliği toplumun mağdurluk ve ezilmişlik yaşantılarıyla birleştirerek kendilerine bir destek ve korunma sağlayabilmektedirler. Birey ne kadar çok örselenir ve horlanırsa o kadar çok ıstırap ve engellenme yaşar ve o kadar çok değişik yansıtmalar kullanır. Mağdur olan kişi benlik savunmalarını kullanır (Çevik, 2008:36).

Mağdur psikolojisi tehlike arz eden bur duygu durumudur. İlk adımı kendine acıma, ikinci adımı içinde bulunduğu durum için karşı tarafı

suçlama, üçüncü adımı ise bunu önlemek için şiddet eylemlerine yönelme biçimindedir (Alçı, 2009).

Bireyin kimliğinin kaynağını daha çok “seçilmiş travmalar” ve “seçilmiş zaferler” oluşturmaktadır. Bu tür paylaşılmış zihinsel yaşantılar ya da anılar sıklıkla etnik grubun diğerleriyle karşı karşıya geldiği tarihlerin efsaneleştirilmesiyle oluşur. Bunlar o grubun çocuklarının ruhsal dünyasının içine yerleşirler. Etnik grup ile diğerleri arasındaki ilişkilerden kaynaklanan ortak anılar genelde mitleştirilir (Çevik, 2008:61).

Bireyi sağlıklı olumsuz duygulara taşıyan yanlış bilgilere dayalı haklı olma isteğidir. Böyle bir inanca sahip birisi, bir şeyi yapmanın tek bir doğru yolu, bağlı kalınacak tek bir tutum ya da olaylara bakmanın tek bir uygun biçimi olduğunu ve diğer insanların kendisinin görüşünü paylaşmak zorunda olduğunu düşünür. Bu tutumdaki birisi ile diğer insanlar arasında büyük görüş farklılıkları olacaktır ve bu çekilmez tutum önemli çatışmalara yol açabilecektir. İşte fanatizmin ve şiddetin temelinde bu dogmatik tutum yer almaktadır.

Genellikle şiddet yanlılarının kişilik dokuları bakımından farklılık arz ettikleri söylenebilir. Çeşitli araştırmalardan elde edilen bulgulara göre şiddet taraftarlarının çocukluk dönemlerinde psikolojik örselenmelerden kaynaklanan kimlik sorunları bulunmaktadır. Bu kimlik sorunlarına olumsuz yaşantıları içeren bir çocukluk dönemi, zor geçen bir aile yaşamı kaynaklık etmiş olabilir. Kimlik bunalımındaki bir kişi, bu olumsuzlukları çevreye, dış dünyaya mal edebilir ve bu gerginliklerden kurtulmak için dış dünyaya, başka insanlara zarar verme yolunu seçebilir (Kaya, 2006).

Center for the Study of the Mind and Human Interaction (Zihin ve İnsan İlişkileri Merkezi)’in bir araştırmasına göre, etnik terörist liderlerinin kimlik sorunlarının, gelişim dönemlerinde ortaya çıktığı görülmektedir. Çoğu, ebeveynler tarafından dövülme, ensest ya da başka tür olaylar biçiminde, kendi kişisel sınırlarını ihlal eden sarsıntı yaşarlar. Onların bu kişisel örselenmelere tepkileri daha sonra bir düşman grubun zulmüne uğramaları ya da “işgalci” bir ordunun üyeleri tarafından insan haklarının ihlal edildiği algıları ile birleşir. Elbette erken dönemde ya da çocuklukta uğranılan haksızlığın fiziksel olması gerekmez. Örselenme, erken yaşta anne tarafından hayal kırıklığına uğramayı, sevilen kişiler tarafından terk edilme üzerine yaşanan hayal kırıklığını, ailenin dağılmasını takiben yaşanan derin bir kişisel başarısızlık duygusunu ya da arkadaş grupları tarafından reddedilmeyi içerebilir (Volkan, 2002).

Dürtü kuramcıları, saldırganlığı “birincil içgüdü” olarak kabul edenlerle (Hortmann, Wealder, Kernberg); saldırganlığı “ikincil güdü” olarak görenler, yani, saldırganlığı engelleme ya da hoşnutsuzluğa tepki olarak görenler (Stone, Glaser, Parens, Mc Devit, Stecher) biçiminde iki gruba ayrılmaktadırlar. Saldırganlığı birincil içgüdü olarak kabul edenler tıpkı Freud gibi, eğilimin doğuştan geldiğini kabul ederler. Saldırganlığı ikinci içgüdü olarak görenlerden Glaser, bu eğilimi belirgin dış tehditleri algılama ve kendisini koruma gereksinimi ile ilişkilendirmektedir. Bu nedenle saldırgan davranışın amacı, nesneden çok tehdidi ortadan kaldırmaktır (Kocadaş, 2004).

Otoriteye saygılı ve bireyselleşmemiş kişilerde otoriteden beklenti yoğun biçimde görülmektedir. Beklentiler karşılanmayınca bu bireylerde hayal kırıklığı görülmektedir. Diğer yandan bu hayal kırıklığının mağdurluk psikolojisini çağrıştırdığını, dolayısıyla etnik kimliği hatırlattığını unutmamak gerekir. Ayrıca hayal kırıklığına uğramış bireylerde güvensizlik duygularına da rastlanmaktadır. Psikanalitik anlayışa göre, otoriteyi çocukluk döneminde anne ve baba temsil eder. Ancak ergenlik döneminde aileye yönelik psikolojik bağlar gevşediğinde aile yerine toplumun liderlerini ve devleti seçerler. Artık ebeveynlerin yerini devlet almaktadır. Bu nedenle çocukluk dönemlerinde bireyin belleğinde iyi bir aile imajı oluşmamışsa, tepkinin devlete yöneldiğini görürüz (Çevik, 2008:40).

2.2. Şiddet Eğiliminin Sosyal Anlamda Çözümlemesi

Bireyselliğinin yanında insan, aynı zamanda bir grup üyesidir ve insanın kimliği bireysel ve toplumsal olmak üzere iki boyutludur. Bu nedenle şiddetin bir de topluluk psikolojisindeki görünümünü ele almak gerekir. Toplumsal kimlik, bir grubu oluşturan bireylerin toplumsallaşma sürecinde içselleştirerek sahip oldukları kültürel, tarihsel ve siyasal kodlardan oluşur. Kolektif kimlik adı verilen etnik ve ulusal kimlikler toplumsal kimlik çerçevesinde tanımlanırlar. Toplumsal kimlik kodları grup üyeleri arasında bir bağ oluşturarak onları bir arada tutar ve “biz” lik duygusunun kaynağını oluşturur (Göka, 2007).

İnsanlar her çağda ve her yaşta toplumsal öğrenmeyle davranış kalıpları edinmektedirler. Özellikle çocukların ve gençlerin tutumları, davranışları, öğrenme neticesinde oluşmaktadır. Bu bağlamda şiddet davranışının, çocuklar tarafından toplumsallaşma sürecinde kazanıldığı söylenebilir.

Davranışlarımızın bir bölümünü grupla paylaştığımız toplumsal kimliğimizden kaynaklanan ortak tepkiler, yani grup davranışları oluşturur. Bireysel farklılıklarımız olsa da içine doğduğumuz aynı dili paylaştığımız, aynı çocuk yetiştirme pratiklerinden geçtiğimiz toplulukla benzer davranışları gösteririz. Bu nedenle şiddeti öncelikle o topluluğun tarih boyunca sebat etmiş, değişime dirençli, yapısal psikolojik özelliklerinde, grup davranışlarında aramak gerekir (Göka, 2007).

Grupların içinde paylaşılan psikolojik süreçler vardır ve bu süreçlerin yönleri de farklı olabilir. Bazen iyi şeyler için, bazen bir felaket için kullanılabilirler. Genellikle geçmişe bakılırken ekonomi, etnisite veya din gibi kavramların herhangi birine bakılır. Ancak, ekonomik veya politik planlar yapılırken toplumun içinde ne gibi psikolojik süreçler olduğu anlaşılırsa bunlara daha iyi bir yön verilebilir (Volkan, 2007).

Esas itibarıyla sosyal bir olay olan şiddet, kuşkusuz çok boyutlu, ruhsal kaynaklı ve karmaşık bir sorunlar yumağıdır. Şiddeti sosyal bir olay olarak ele alırken, toplumun değer yargılarını, alışkanlıklarını, gelenek ve göreneklerini inceleyerek gözden geçirmek gerekmektedir. Bu bağlamda, toplumsal değerlerdeki hızlı değişimler, toplumun genel yapısında uyumsuzluklara yol açabilmektedir. Bu değişim döneminde yaşanan karmaşa hem şiddet olgusunu kışkırtmakta, hem de toplumun etkilenmesine neden olabilmektedir (Alkan, 2002:44).

Eğer toplum, kendisine acı veren, aşağılandığını hissettiği bazı olayların yasını tutup tamamlayamazsa, ortak hisler *seçilmiş travmaya* dönüşür. Freud'e göre, yas, acı veren değişiklik ya da kayıplara karşı kaçınılmaz ve zorunlu bir insani tepkidir. İnsanoğlu değişikliği, geçmişte kaybettiğinin yasını yaşamadan kabullenemez. Yas sürecinde başlangıçta şok, üzüntü, kaybolan kişinin ya da nesnenin terk edilmesi ya da bir imaj ve anı olarak kalması biçiminde, iç pazarlık döneminden sonra da kaybın kabullenmesiyle kızgınlık yaşanır (Çevik, 2008:62).

Kolektif bilinç içerisinde, bireylerin bilinç düzeyleri kaybolmakta ve kişilikleri değişmektedir. Aynı türden olan biri grup içerisinde aynı türden olanların arasında kişilik olarak kaybolur ve böylece bilinç dışı özellikleri egemen konuma geçer. Kolektif bilincin oluşması "*zihni yayılma*" olarak adlandırılır. Bir toplulukta her duygu, her düşünce ve her davranış bulaşıcı ve yayılcıdır. Bu zihni yayılma o kadar güçlüdür ki, birey kişisel yararını, toplumun yararına feda eder. Sonuç olarak birey öyle bir hale gelir ki, bilinçli kişiliğini kaybederek, grup liderinin telkinlerine itaat eder (Le Bon, 2005:28).

Şiddete yol açan sosyal etkenlerden birisinin de *yabancılaşma* olduğu söylenebilir. Yabancılaşma kavram olarak ruhsal bir duygu durumdur. Birey üyesi olduğu toplumdaki uzaklaşmış, o topluma ve kültüre olumsuz tutumlar taşımaya başlamıştır. Yabancılaşma bu yönüyle de toplumsal bir içeriğe sahiptir. Böylece konu, sosyo-psikolojik bir boyut kazanmaktadır. Yabancılaşma bir kişinin öz duyuları ve öz gereksinimleriyle bağlantısını kaybetmesi olgusudur (Tezcan, 1985:47). Yabancılaşmada güçsüzlük, anlamsızlık, kuralsızlık, soyutlanma ve kendine yabancılaşma gibi duygular yoğun olarak yaşanmaktadır.

Her topluluğun kimliğini, grup davranışlarını oluşturan yapısal psikolojik özelliklerinin yanı sıra bir de duruma, koşullara özgü psikolojik özellikleri vardır. Bu nedenle her toplum, uygun koşullar oluştuğunda etnik şiddete yönelebilir. Uygun koşullara, yaşanan ortak güçlükler temel teşkil etmektedir. Geçmişte yaşanmış ancak tam olarak yası tutulmamış acılar toplumsal kimliğin öne çıkması için önemli bir tetikleyici olabilir. Zaman zaman büyük gruplarda tarihte yaşanmış acı olaylar sanki bugün yaşanmış gibi büyük ve derin duygulara yol açabilmektedir. Buna Volkan “*zaman çökmesi*” adını vermektedir (Göka, 2007). *Zaman çökmesi* yaşantısı kavramına ilişkin olarak Türkiye’de ve dünyanın bazı bölgelerinde her yıl düzenlenen Kербela Aşure Günü Etkinlikleri örnek verilebilir.

Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan ekonomik ve toplumsal bunalımlar, çağdaşlaşmanın tam olarak gerçekleşmemesi, ulaşım ve iletişim araçlarıyla küçülen dünyada diğer kültürlerden ve toplumlardan etkilenme, kentlileşememe sorunu, eğitim yetersizliği sorunu, aşırı nüfus artışı, işsizlik sorunu ve özellikle kuşaklar arası yaşanan anlaşmazlıklar gençliği olumsuz yönde etkilemektedir. Bu olumsuz etkilenme genellikle gençlerin topluma karşı yabancılaşması biçiminde görülmektedir (Kır, 2002).

Çevre, kişiye yanlış alışkanlıklar kazandırarak onu nevroitik yapabilir. Bu etkilenme neticesinde kişi suç işlemeye yönelebilir. Mezhep, siyasal inanç ve sosyal konum gereği mağdur durumda olanların ayırımı uğradıkları düşüncesi onlarda nefret ve kıskançlık duygularını kamçılatabilir. Bu olumsuz sağlıklı duygular kişiyi saldırganlaştırabilir. Şiddetin şiddeti çağrıştırdığı toplumlarda nevroitik davranışların yaygınlaşması kolektif nevrozları yaratabilmektedir.

Grup içerisinde yer alan birey, tek başına iken engelleyebileceği olumsuz davranışlarını topluluk ruhu içinde engelleyememektedir. Topluluk içinde hissedilen olumsuz sağlıklı her duygunun davranışa

dönüşebileceği akılda tutulmalıdır. Bu davranış ile birey toplumun çıkarını kişisel çıkarının önünde tutmaktadır. Bu fedakârlık hali insanın doğasına aykırı olmakla birlikte ancak bir topluluğa mensup olmakla ortaya çıkmaktadır. Birey kitle psikolojisi etkisi altında bilinçli kişiliğini kaybederek bilinç dışında yer alan telkinler doğrultusunda kişiliğine uymayan bir biçimde hareket etmektedir.

Grup fenomeninin ilk çözümlenmelerini yapanların (Le Bon, 1896; Mc Dougall, 1921; Freud, 1922) hepsi, grup davranışının kişiler arası davranıştan farklı olduğunu vurgulamışlardır. Le Bon'a göre grup olgusu düzenli sosyal adetlerin ve normların etkisini ortadan kaldırdığı için grup üyelerinin davranışı daha içgüdüsel dürtülerle idare edilir hale gelmektedir. Freud grup olgularının bastırılan duyguları serbestleştirdiğini ileri sürmüştür. Mc Dougall grup üyeleri arasındaki etkileşimin üyelerin özelliklerinden farklı bir grup zihni oluşturduğunu kuramsal olarak ortaya koymuştur (Norbert, 1996:48).

Tajfel, her kişinin benlik imajının en azından iki önemli parçayı kapsadığını ifade eder. Birincisi, bir "*kişisel kimlik*" vardır. Bu kişisel kimlik, kişiyi diğer kişilerden ayıran, kişinin düşünsel ve duygusal yeteneklerinden oluşan özellikleridir. Fakat her kişinin aynı zamanda bir "*sosyal kimliği*" vardır. Bu sosyal kimlik kişinin özel bir gruba bağlılığının düşünsel ve duygusal yansımalarıdır.

Tajfel, bir grubun sosyal özelliklerinin üyelerine yansıdığını ve bu biçimde de onların toplumsal benliklerini belirlediğini varsayar. Grup içerisinde insanlar kimliksizleşirler; gerçek kişiler olarak değil, grupların temsilcileri olarak algılanır ve karşılanırlar. Bireyleri grup üyeleri haline çeviren ve grup davranışının temelinde yatan bu kimliksizleştirme sürecidir. Bu kimliksizleştirme egoya göre, grup içindeki diğer üyelere göre, ortaya çıkar (Norbert, 1996:48). Şiddet eğilimli gruplarda birey, var olan statü ilişkilerinin meşru ve değiştirilmez olduğuna inandığında, sosyal kimliğini bir ölçüde korumak üzere sosyal stratejilerini edinmek zorunda kalacaktır.

Volkan, *kişisel kimliği giysiye, sosyal kimliği ise bireyin ait olduğu grubu barındıran bir çadıra benzetir*. Çadır bezi, hem kişisel giysiye, hem de gruba hizmet eder. Etnik kimlikleri birinci kat giysi ile ikinci kat çadır bezi korumaktadır. Etnik çadırın örtüsünü giymek, kendilik duygusunu onardığından, terörist liderler normal ve rutin görevlerini yerine getiriyor görünürler. Ancak onların kişilikleri bir çeşit bölünme gösterir. Bölünmenin bir tarafında onlar şiddet dolu katillerdir, ancak öte taraftan sevdikleri insanlara ilgi gösterirler (Volkan, 2002).

Kişisel becerisi, yetisi yetersiz olan insanlar, içinde buldukları durumu, konumu, rolü beğenmezler. Toplum tarafından engellendiklerini, ilgi, saygı, sevgi görmediklerini düşünürler. Bu nedenle ilgi görmek, saygınlık kazanmak, kendilerini gerçekleştirmek için, saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine yönelebilirler. Saygınlık kazanacak, kendini gerçekleştirecek doğru, güzel, iyi, olumlu, yaratıcı, üretici yol ve yöntem bulamayan insanlar, ruhsal gerilimlerini, kaygılarını, korkularını, öfkelerini, can sıkıntılarını saldırgan davranışlarla, şiddet eylemleriyle gidermeye çalışırlar. Gerekli, gereksiz şiddet ve saldırı olayları yaratırlar ya da ilgili, ilgisiz bu tür olayların içinde yer alırlar (Adana Emniyet Müdürlüğü, 2005).

Gruplar da zor durumlarında tıpkı bireyler gibi bir gerileme yaşarlar. Bu nedenle savunma mekanizmalarına benzer tepkiler verirler. Grup gerileme içine girdiğinde yapıcı dinamiklerin yerine yıkıcı olanlar ön plana geçmeye başlar. Şiddet eğilimi grupların psikolojilerinde toplumsal kimliğin gerileme yaşadığı dönemlerde, bu gerilemenin bir görünümü, dışı vurumu olarak ele alınabilir. Büyük grup gerilemesi denilen olgu, insanların ruhsal olarak zorlandıklarında baş edebilmek için, çocuklukları boyunca geçirdikleri gelişim basmaklarına geri dönmeleri durumuna benzetilebilir (Göka, 2007).

Gerileme yaşayan gruplarda üyeler bireyselliklerini yitirebilirler. Grup üyeliği ve grup kimliği bireysel kimlik değerlerinden daha önemli hale gelir. Bireysel fikirler ve farklılıklar aşınırken, grup kimliğine ilişkin genellemeler ve önyargılar daha önemli ve yaygın hale gelir. Grup bütün olarak, gözü kapalı bir biçimde liderinin çevresinde toplanır. Lidere olması gerekenden, bir insanın yapabileceğinden daha üstün nitelikler atfedilir ve onun kararlarına sorgulamadan boyun eğilir. Dolayısıyla büyük gruplar gerileme yaşarlarken çok kolay yönlendirilip hareketlendirilebilirler (Göka, 2007).

Etnik şiddetin bazı türleri, ideolojik inançlar ve devrimci düşünceler tarafından güdülenir. Etnik şiddet, grup liderlerinin kendi büyük grup kimliklerine aşırı derecede bağlanarak ve onu yaygın bir biçimde genişletmeye çalışmasıdır. Onlar, gelişmiş politik yapılar altında grup için özerklik ya da devlet olma isteği gibi durumları amaçlarlar. Etnik şiddet yanlıları kendi hareketlerini, başat etnik grup ya da başka büyük bir grubu işgalci, engelleyici kolonileştirici ya da dış güç olarak nitelendirerek meşrulaştırırlar (Volkan, 2002).

3. Şiddet Olgusu Karşısında Alınabilecek Önlemler

Şiddetin yalnızca bir güvenlik sorunu olmadığı aynı zamanda ekonomik, toplumsal, kültürel, politik ve psikolojik nedenlere bağlı bir olgu olduğu yapılan çeşitli araştırmalardan anlaşılmaktadır. Bundan dolayı, toplumsal, kültürel, hukuksal ve ekonomik sorunlar nedeniyle bir ülkede bir kısım insanların toplumda psikolojik olarak “*etnik yabancılaşma*” tuzağına düştükleri ve şiddete destek verdikleri saptandığında Devlet tarafından belirlenmiş amaçlar doğrultusunda politikalar üretilmeli ve bireylere bu politikalara uygun olarak gereken eğitim hizmetleri sunulmalıdır.

Şiddete karşı mücadele etmek için akılcı yollardan en önemlisi ülke içinde insan hakları konusundaki eleştiriyi devre dışı bırakacak biçimde rejim hızla daha fazla demokratikleştirmeli ve herkesin her türlü hakkını rahatlıkla kullanabilmesi sağlanmalıdır.

Öncelikle şunu kabul etmek gerekir ki şiddet sorunu insanları karamsarlığa, mutsuzluğa sevk eden bir etkidir ve toplumda yaşanan sosyo-ekonomik olumsuzluklar bu karamsarlığı pekiştirmektedir. Bu anlamda topluma üretici anlayışı kazandırmak, meslekler öğreten okullar açmak veya var olanları desteklemek, sosyal yardımlarla devlet-birey ilişkisini sürekli kılmak gibi faaliyetler, kişinin kendine ve topluma yabancılaşmasını önleyecektir ve dolayısıyla bu yapılanmalar söz konusu olumsuzlukların etkisini azaltacaktır.

Çok kültürlü toplumlarda, bir arada farklılıklara saygı göstererek yaşayabilmeyi sağlayacak davranış biçimlerinin oluşturulması bir gereklilik arz etmektedir. İnsanlar kimliklerinin ve farklılıklarının tanınmasına gereksinim duymaktadırlar. Bunun aksine yapılan uygulamalar toplumda çatışmalara yol açabilmektedir (Öztürk, 1998:14).

Otorite figürü olarak devlet yansız, her tarafa eşit mesafede ve ayrımcı olmayan bir tutum sergilerse yönetilenler mağdurluk psikolojisi yaşamayacaktır. Bunun sonucu olarak da şiddete başvurma gereksinimi olmayacaktır. Şiddet hükümet baskısıyla, yani yukarıdan gelen şiddetle durdurulabilir. Ancak bu önlem, şiddete yönelmiş kişinin dayandığı, kimliğin oluşmasında ve eylemlerinde onu motive eden mağdurluk psikolojisini daha da artırır. Bu nedenle şiddete ölçsüz şiddetle karşılık vermek istenen ve tercih edilen bir politika değildir (Çevik, 2008:96).

Siyasal sistemin istikrarının korunması bakımından en önemli noktalardan birisi, devletin toplumsal sorunlara çözüm üretecek bir yapıyı oluşturabilmesidir. Özellikle hızlı bir toplumsal değişim sürecinde, sosyo-psikolojik olarak halkta görülen bunalımlara, çözüm üretmek devletin

başlıca görevi sayılmalıdır. Böylece, farklı etnik unsurlar sisteme uyum sağlayacak ve etnik düşmanlık gibi sosyo-psikolojik sorunlar önlenebilecektir.

Kırsal kesimden kentlere göçü, özendirici ekonomik faaliyetlerle azaltmak, kentlerde yaşayanlara sağlıklı konutlar sunmak, aileler arasında komşuluk ilişkilerini geliştirmek, aileyi korumak, alkolizm ve kumar alışkanlıklarına karşı savaşmak şiddetin önlenmesinde sosyal çalışmalar arasında sayılabilir. İç ve dış göçler birey ve grup kimliği üzerinde bir değişim etkisine sahiptir. Göçler sonucu grup kimliği bir sarsıntı yaşar. Bu sarsıntı sonucunda grup, ait olmaya yönelik psikolojik ihtiyaçlar içinde etnik ya da ulusal kimlik özelliklerini daha etkin bir biçimde ortaya çıkarma gereği duyabilir. Bunun dışında küreselleşmenin de etnik kimlikleri uyardığı ve bağlantılı olarak şiddetin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynadığı dikkate alınmalıdır (Çevik, 2008:96).

Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan, teknolojik gelişmeler, hızlı kentleşme ve göçler alt kültürlerin sayı ve çeşitliliğini artırmaktadır. Yaşam biçimlerinin çeşitliliği ve seçme olanaklarının artması değer ölçülerini etkilemekte ve toplumda düşünce birlikteliğinin bozulmasına yol açmaktadır. Gerçekte değişim bir çığ gibi büyürken insanların çoğu bu değişime hazır olamayabilirler. İnsanların özümsemeden yeni yaşam biçimlerini seçmeye başlamaları onların eski kimliklerine uygun nesnelere ve ilişkileri de yaşamlarından söküp atmalarına, onlardan uzaklaşmalarına yol açmaktadır (Politik Psikiyatri, Küreselleşme ve Ruh Sağlığı, 2008). Bu tür toplumsal değişimlere yönelik olarak çeşitli önlemlerin alınması gerekmektedir.

Sağlıklı çocuk yetiştirilmesi amacıyla, anne ve babaların, çocuklarının ruhsal, sosyal ve fiziksel gereksinimlerini dikkate almaları gerekmektedir. Bunun yanında, çocuklarının benliklerini geliştirip güçlü kişilik kazanmaları ve savunma mekanizmaları geliştirebilmeleri için, yetişkinlerin çocuklarına karşı aşırı engelleyici tutumlarından vazgeçmeleri önem taşımaktadır. Başka bir ifadeyle, yetişkinlerin sürekli eleştirel tavırlarında sınırlı olmaları, çocuğun olumlu yönlerini geliştirecek ifadeler ve tutumlar sergilemeleri, çocukta güven duygusu ve kimlik gelişimi olumlu yönde etkileyecektir. Çocuk bu gelişimini sürdürürken gelişen egosu aracılığıyla çeşitli savunma mekanizmalarını kullanmayı öğrenecektir.

Sonuç

Daha önceki alt başlıklar altında yapılan değerlendirmelere dayanarak aşağıda verilen sonuçların önemli olduğu düşünülmektedir. Şiddet, konusu suç olan, hukuka aykırı bir eylem olarak tanımlansa da, bu olgunun psikolojik, sosyolojik ve antropolojik boyutları da bulunmaktadır. Davranışların nedeni ruh bilimi tarafından sonucu ise hukuk bilimi tarafından değerlendirilmektedir. Psikolojik boyutunda bireyin yaşam süreci ve duygu durumu söz konusu iken, sosyolojik boyutunda bireyin toplumsal olaylardan etkilenmesi söz konusudur. Antropolojik boyutunda ise birey, etkisi altında bulunduğu kültürel değerler bakımından gözlemlenmektedir.

Şiddet, bir grup eylemidir ve grup psikolojisi çerçevesinde ele alınmalıdır. Bireyin grup içerisindeki davranışına kişisel özellikleri temel teşkil etmekte, ancak esas olarak grup etkisi davranışın oluşumunda belirleyici olmaktadır.

Birey fiziksel, ruhsal ve sosyal yapısı ile tek bir bütündür. Bu yapıların birbirlerini etkilediği yapılan araştırmalar neticesinde kesinlik kazanmıştır. Birey bu özellikleri ile dikkate alındığında, olumlu sağlıklı duygular geliştirebilmesi yönünden psikolojik, fizyolojik ve sosyal gereksinimlerinin karşılanması gerekmektedir.

Dünyaya bir vahşi olarak gelen insan, toplumsallaşma sürecini önce ailede daha sonra okulda yaşamaktadır. Bireyin bu toplumsallaşma sürecinde olumlu davranış kalıpları kazanması gerekmektedir. Bu durum toplumsal düzen açısından ve bireyin topluma uyumu açısından önemlidir. Ancak tüm bu gelişmeler sağlıklı bir çocukluk ve gençlik dönemlerine bağlıdır. Özellikle bireyin duygusal beyin alanlarında olumlu, sağlıklı yaşantı izlerinin yer alması gerekmektedir. Aksi takdirde, duygusal beyin alanında yer alan olumsuz yaşantı kalıntıları bireyi ileri yaşlarda saldırgan eylemlere yöneltebilir veya duygusal beyne yerleşen olumsuz tutum ve eğilimlerin yok edilmesi, yanlış algıların düzeltilmesi uzun süren çalışmaları gerektirebilir.

Çocuklar doğduktan sonra onların ruhsal sisteminin düzenleyici ve dengeleyici bölümü olan egoları, yani benlikleri henüz işlevsel değildir. Anne ve babanın sevgisi, ilgisi, yerine göre hoşgörüsü ve yerine göre çizilen sınırlar ile ego güçlenmeye ve gelişmeye başlar; ancak bunun olabilmesi için sevgi, ilgi ve hoşgörülü tutumların çizilen sınırlardan daha fazla olması gerekir. Aksi takdirde daha önce anlatılan örseleyici yaşantılar ve bunların acı sonuçları ortaya çıkar.

Birey-Devlet bağına güçlendirmede kimlik duygusunu kazandırmak, psiko-sosyal açıdan önem taşımaktadır. Kimlik duygusunu kazandırmak ise bireyi, içinde bulunduğu grubu tanımakla ve bir eğitim sürecine almakla mümkün olabilmektedir. Aslında söz konusu bu eğitim süreci bireyi toplumsallaştırmanın bir parçasıdır ve amacı topluma yararlı bireyler yetiştirmek olmalıdır. Aksi takdirde, kendine güvenmeyen, suçluluk duyguları ağır basan toplumdan dışlanmış bireyler şiddet gruplarının potansiyel birer üyesi olarak görülebilir.

Kaynakça

- Adana Emniyet Müdürlüğü, (2005), “Şiddetizmin Nedenleri”, <http://www.adana.pol.tr/tem/nedenleri.htm>
- Alçı, Nagehan, (2009), “Kilit Dürtü: Mağduriyet”, 9 Ocak 2009, *Akşam Gazetesi*.
- Alkan, Necati, (2002), *Gençlik ve Terörizm*, Ankara: TEMUH Dairesi Başkanlığı Yayınları No:9.
- Arslanoğlu, Kaan, (2003), *Politik Psikiyatri*, İstanbul: Adam Yayınları.
- Başaran, İbrahim Ethem, (1991), *Örgütsel Davranış İnsanın Üretim Gücü*, Ankara: Gül Yayınevi.
- Brown, Doug, (2004), *Şiddetizm ve Şiddetizmle Mücadele*, (Çev: Lütfi Tomuş) Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Yayın No:383.
- Çevik, Abdulkadir, (2007), *Politik Psikoloji*, Ankara: Dost Kitabevi.
- Erten, Yavuz ve Ardalı, Cahit, (1996), “Saldırganlık, Şiddet ve Şiddetin Psikososyal Yapıları”, *COĞİTO*, Yapı Kredi Yayınları Ltd. Şti, 1996, ss.143-163.
- Giddens, Anthony, (2008), *Sosyoloji*, İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Göka, Erol, (2007), “Topluluk Psikolojisinde Fanatizm” <http://www.haber10.com/makale/10957/>
- Gökler, Bahar, (2001), “Şiddet Karşısında Çocuklar”, *Türk Psikoloji Bülteni*, Sayı:22, Eylül 2001, s.67 http://www.psikolog.org.tr/articles_detail.asp?cat=1&id=2
- Kaya, Sinem, (2006), “Şiddete Psiko-Sosyal Bir Bakış”, http://www.globalstrateji.org/TUR/Icerik_Detay.ASP?Icerik=814

- Kır, Elif, (2002), “Yabancılaşma”, http://www.denemesahnesi.com/forum_posts.asp?TID=332&PN=2
- Kocadaş, Bekir, (2004), “Şiddet ve Terör Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme”, http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/40/web/makaleler/Dr_Bekir_KOCADAS.htm
- Le Bon, Gustave, (2005), *Kitleler Psikolojisi*, İstanbul: Yağmur Yayınları.
- Norbert, Vanbeselaere, (1996), “Gruplar Arası Davranışın Sosyal Psikolojik Analizi: Bireyci Bir Yaklaşımdan Sosyal Kimlik Yaklaşımına”, *IX. Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmalar*, 18-20 Eylül 1996, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayını, s.48
- Önder, Ali Tayyar, (1999), *Türkiye'nin Etnik Yapısı*, Ankara: Bilim ve Sanat Dağıtım.
- Öner, Necla, (1998), “Psikolojik Danışmanlıkta Yeni Ufuklara Bir Örnek: Duyuşsal Zekâ”, *Türk Psikologlar Derneği, IX. Ulusal Psikoloji Kongresi*, İstanbul: Türk Psikologlar Derneği Yayını, ss.191-196.
- Öztürk, Namık Kemal, (1998), “Etnik Sorunlar ve Politik İstikrar”, *Amme İdaresi Dergisi*, 31 (3), 1998, ss. 3-17.
- Politik Psikiyatri, Küreselleşme ve Ruh Sağlığı, (2008), <http://www.pdrciyiz.biz/politik-psikiyatri-kuresellesme-ruh-sagligi-t3780.html>
- Robert, Paul, (1978), *Dictionnaire*, Paris: Dictionnaire LE ROBERT.
- Saraç, Tahsin (1994), *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Adam Yayınları.
- Tezcan, Mahmut, (1985), “Gençlik ve Yabancılaşma”, *Uluslararası Şiddetizm ve Gençlik Sempozyumu*, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Türkdoğan, Orhan, (1996), *Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Volkan, Vamık D., (2002), “Psikanalitik Yönden Etnik Terörizm ve Teröristler”, <http://www.ulkuocaklari.org.tr/arastr/teror/2.htm>
- Volkan, Vamık D., (2007), “Herkesin Bir Çadırı Var”, <http://www.ekopolitik.org/public/printnews.aspx?id=906>